

Paralelně se založením katedry sociologie na filozofické fakultě záhřebské univerzity bylo v nakladatelství Nakladni zavod Matice hrvatske zahájeno vydávání edice *Sociološka hrestomatija*. Šlo o ambiciózně koncipovanou knižní řadu, v níž měla spatřit světlo světa díla známých i polozapomenutých klasiků sociologického myšlení, doplňovaná komentáři předních soudobých jugoslávských sociologů. Myšlenka založit edici tohoto typu byla reakcí na potřebu jugoslávské sociologické obce i sociologického dorostu seznamovat se s nejrůznějšími směry sociologického a sociologizujícího myšlení.

Již několik generací jugoslávských sociologů získalo základy svých znalostí z dějin sociologie především ze tří publikací edice *Sociološka hrestomatija*: práce Fiamenga o Saint Simonovi a Comtovi, Supeka o Spencerovi a biologismu a Duriče o Maxu Webrovi. Připočítáme-li k těmto třem knihám ještě práci Kováče o Marxovi a práci Lukiče o formalismu v sociologii, pak je výčet vydaných publikací ukončen. Více než čtvrtstoletý projekt nepochybně prokázal svoji užitečnost a potřebnost.

Přesto však byly práce na projektu na dlouhá léta pozastaveny a teprve v minulém roce se výboru Jugoslávské sociologické společnosti, záhřebské katedře sociologie i dalším sociologům podařilo přesvědčit vedení nakladatelství Naprijed o nutnosti reedice již vydaných a beznadějně rozebraných prací vydávání dalších publikací.

V prvních pěti reedigovaných vydáních edice *Sociološka hrestomatija* jsou představovány právě ty osobnosti sociologie, které se nejvíce zasloužily o konstituování sociologie jako samostatné vědy. Tyto knihy se nepochybně opět stanou neocenitelnou pomůckou při vzdělávání dalších sociologických generací. Stejně tak poslouží i mnoha sociologům, kteří již určitou dobu působí v praxi. Bohužel při přípravě reedigovaných vydání nebyla respektována skutečnost, že od jejich předcházejícího vydání uplyne již mnoho let. V knihách není nikde uvedeno, že jde o druhé vydání, že jsou vypuštěny původní předmluvy autorů nebo úvody. I méně pečlivý čtenář si musí všimnout, že není citována žádná práce z období po roce 1966.

Na adresu studie Mihaila Duriče není možné říci nic negativního, jde totiž o výjimečně přehlednou prezentaci názorů M. Webera, o všestranný pohled na jeho sociologické úvahy, o přesvědčivé zdůvodněné závěry, a to vše umocněné čtivým jazykem. Přesto se však nemohu ubránit dojmu, že bylo možné zařadit do knihy alespoň shrnutí vývoje hodnocení názorů M. Webera v uplynulých dvaceti letech, což by knihu mohlo vynést do popředí pozornosti světové společenosti „webrologů“.

Je více než pravděpodobné, že v hodnocení názorů a významu Spencerovy osobnosti se v minulých dvaceti letech neobjevilo nic tak převratného, co by vyžadovalo zařazení a komentář v i dnes cenné studii Rudi Supeka. Avšak ve vztahu biologie a sociologie se od dob Malthuse či Gumplovitzze mnohé proměnilo. Konrád Lorenz například obdržel Nobelovu cenu za dlouholeté výzkumy, které vyústily v novou vědu o chování – etologii – která novým a překvapujícím způsobem sjednocuje biologii, psychologii a sociologii. V posledních letech navíc výrazně postoupil výzkum v oblasti sociobiologie. Konečně dnes běžné pojetí Země jako živého organismu a v tomto kontextu chápání městských aglomerací a dalších lidských útvarů jako karcinogenní tkáně přivádí k názoru, že by se v knize věnované biologismu v sociologii, mělo i o těchto nových koncepcích objevit alespoň několik slov.

V Jugoslávii, stejně jako v Československu, se ještě v nedávné době objevovalo velké množství titulů o klasickém marxismu a marxismu vůbec. Dnes se již konečně v obou zemích objevují argumentované polemiky s Marxem a marxistickým myšlením. Důsledkem tohoto vývoje by tedy měla být mnohem větší míra přesvědčivosti a vyšší úroveň marxistického myšlení, než v době prvního vydání Koračovy knihy *Marxovo pojetí člověka dějin a společnosti*.

Na základě multidisciplinarity Marxových úvah a jeho díla Korač dokazuje, že Marx nerozpracoval komplexní teorii společnosti. Avšak nepochybně tím význam Marxe jako sociologa, nýbrž naopak vyvozuje, že žádná marxistická sociologie se nemůže odvolávat na Marxe. Korač také tvrdí, že vzhledem k polemicko-fragmentárnímu a multidisciplinárnímu charakteru Marxových úvah je velmi snadné odvolávat se na svého „vlastního“ Marxe. Nabízí se však otázka, proč by takové odvolávání mělo být zakázáno právě marxistickým sociologům? Korač polemizuje s nedefinovanými marxistickými sociologickými školami, přičemž uvádí pouze citace z Marxe. Jsem toho názoru, že pokud Korač trvá na tom, že

Marx nevytvořil vlastní sociologickou teorii, pak by bylo plně postačující zařadit jej mezi osobnosti patřící do encyklopedie, a ne mu věnovat celý jeden svazek edice.

Výše uvedenými úvahami nechci v žádném případě zpochybňovat vysokou hodnotu a užitečnost edice *Sociološka hrestomatija*. Publikované knihy však nesou znamení své doby a domnívám se, že může pouze prospět, když z pohledu na to, co je kolem nás, bude i trochu kritičnosti. V každém případě jsou tyto knihy zajímavé i pro československého čtenáře, a to nejenom pro svoji jazykovou příbuznost, ale i proto, že jsou již na světě, a tedy k dispozici ihned, zatímco v československých podmínkách budeme muset na podobné práce ještě určitou dobu čekat.

Na závěr lze vyjádřit přesvědčení, že i další publikace edice *Sociološka hrestomatija* budou brzy vydány a že i hrestomatie jednotlivých sociologických disciplín je budou v nejbližší době následovat a přicházet do zorného úhlu československých sociologů. Nechat v současném období stranou jugoslávskou sociologii by znamenalo opakovat chyby uplynulého období, kdy byly celé oblasti sociologického myšlení zamlčovány a popírány.

Jiří Světek

Peter L. Berger. The Capitalist Revolution. Fifty propositions about Prosperity. Equality and Liberty, New York, Basic Books 1986, Inc., Publishers, s. 262.

Peter L. Berger není v naší zemi neznámým autorem. Již v šedesátých letech vyvolala pozornost jeho kniha *Pozvání do sociologie, kterou jsem recenzoval* (P. L. Berger: *Invitation to Sociology*. Harmondsworth 1966, in: *Problémy soudobé sociologie*, Univerzita Karlova, Praha 1968). Známa je i společná práce s T. Luckmannem – *The Social Construction of Reality* z roku 1966. V sedmdesátých letech jsou Berger i Luckmann také zařazováni do určitého proudu fenomenologicky orientované sociologie. Obase také od šedesátých let zabývají sociologii náboženství. Berger, jehož názory lze charakterizovat jako kritické a humanistické s určitými sympatiemi k socialismu, postupně přechází ke stanoviskům odlišným. To se projevilo již v jeho knize z roku 1976, nazvané *Pyramidy obětí*. Vyjadřuje v ní nedůvěru ke dvěma mýtům, jímž nelze věřit. Je to mýtus růstu a mýtus revoluce. Obě strany, které tyto mýty hlásají, jsou něčím vinny a za něco nesplněného odpovídají. Přitom Berger uznává, že kapitalismus i socialismus mají své přednosti a nedostatky. Náklady socialismu však nejsou přiměřené jeho výsledkům.

Vývoj Bergerových názorů však pokračoval a konec sedmdesátých let a léta osmdesátá jsou obdobím dalších změn jeho názorů na poslání a úkoly sociologie i na vývoj socialismu. Je kritizován v USA i v jiných zemích za konzervativní názory a postoje, je zařazován poté, kdy podepsal takzvanou Hartfordskou výzvu (manifest skupiny konzervativních teologů), i v americké sociologii ke stoupencům konzervatismu, k němuž patří D. Bell, I. Kristol, G. Gilder, N. Podhoretz, R. Nisbet aj.

V roce 1986 vychází Bergerova kniha, které byla ještě před vydáním velmi aktivně doporučována a po vyjití hojně komentována. Byla očekávána s napětím i hodnocena téměř ve všech případech jako práce autora, který je uznáván z hlediska svých prací dřívějších i jako autora, který jako stoupenec konzervatismu může a musí být pro závažnost svých stanovisek čten a hodnocen. Nakonec i sám název knihy je dosti paradoxní, protože i liberální stoupenci kapitalismu nejsou zvyklí spojovat kapitalismus s pojmem revoluce.

P. Berger je nyní profesorem a ředitelem Institutu pro studium ekonomické kultury na Univerzitě v Bostonu. Jeho kniha je rozdělena na Úvod a deset kapitol. Obsahuje poměrně rozsáhlý poznámkový aparát, jmenný a věcný rejstřík. V úvodu Berger vychází ze skutečnosti, že kapitalismus je většinou chápán jako konzervativní síla. Proto se název knihy může zdát divný. Ale podle Bergera je pojetí kapitalismu jako konzervativního řádu zavádějící. Naopak kapitalismus byl od svého vzniku silou kataklyzmatických transformací v jedné zemi za druhou. Kapitalismus přece radikálně změnil každou materiální, sociální, politickou a kulturní stránku společnosti, již se dotkl. Pokračuje v tom i dnes. A právě pochopení tohoto nárazu kapitalismu na moderní společnost je velký a důležitý intelektuální úkol. Cílem